

EEN LANDBOUWTENTONSTELLING BIJ DE ZUTPHENBOER IN 1897

door Marten en Fenneke Brascamp

INTRODUCTIE

Op 30 juni 1897 was er een grote landbouwtentoonstelling bij de Zutphenboer in Voorst. De tentoonstelling werd georganiseerd door de afdeling 'Voorst en Wilp' van de Geldersch-Overijsselsche Maatschappij van Landbouw. Landbouwtentoonstellingen maakten aan het eind van de 19de eeuw een grote opgang in de IJsselstreek. Er waren in die tijd tentoonstellingen in Wijhe (1893 en 1896), Olst (1897 en 1905), Deventer (1900 en 1909), Nijbroek (1901), Epe (1905) en Diepenveen (1906). Het waren omvangrijke evenementen waar de producten van de land-

Deze foto van de provinciale landbouwtentoonstelling in 1909 op de Worp in Deventer geeft een idee hoe het er in 1897 in Voorst uitzag. Op de achtergrond de oude spoorbrug. Foto: bijlage bij de Deventer Courant, 30 juli

en tuinbouw en de nieuwste snufjes op het gebied van de landbouwmechanisatie werden getoond. Er werden veekeuringen gehouden met medailles en diploma's, er waren concoursen hippique, bloemen en loterijen. 's Avonds was er een feest met muziek en een bal-champêtre. Dat was een openluchtbal dat spottend ook wel huwelijksmarkt werd genoemd.

DE VOORBEREIDINGEN

De tentoonstelling in Voorst was voor paarden, runderen, schapen, geiten, varkens en landbouwwerktuigen. Hij was bestemd voor leden van de eigen afdeling, terwijl 'ter opluistering' ook inzendingen van buiten de afdeling werden ingewacht. Er werd een zogenaamde regelingscommissie ingesteld. Die bestond uit de heren Jhr. Mr. R.E.W. van Weede (voorzitter van de afdeling) en G.H. Zwartjens uit Voorst, en G. van de Water en R. Gerritsen (secretaris) uit Wilp. De regelingscommissie organiseerde de diverse categorieën waarin de tentoonstelling werd gehouden en ging op zoek naar geschikte juryleden. Ze regelde de financiën, maakte een opzet voor het verdere programma en verzorgde de aankleding van het geheel.

Daarnaast organiseerde de commissie het vervoer van bezoekers met de omnibus vanaf het station Voorst-Empe, de muziek en het avondprogramma. De Apeldoornsche Courant van 19 juni 1897

maakte het programma bekend. Om 12 uur zou de tentoonstelling van de diverse categorieën vee, landbouwwerktuigen, gereedschappen en hoefbeslag beginnen. Om 2 uur volgde een concours van tuigpaarden, ingespannen voor 2- of 4-wielige rijtuigen, met veel premies in geld en kostbare kunstvoorwerpen. Verder was er muziek en waren er bloemen, siergewassen en een verloting. Na afloop konden de leden aanschuiven voor een maaltijd en 's avonds vanaf 8 uur was er een verlicht feestterrein met vuurwerk.

Herbergier Nuesink van de nabijgelegen Gietelsche Brouwerij maakte van de gelegenheid gebruik: hij liet weten dat bezoekers in de vroege avond bij hem terecht konden voor een 'beefsteak met aardappelen'. Alle voorbereidingen werden uit-

Gerardus Hendrikus Zwartjens (1853 - 1938) was lid van de regelingscommissie van de landbouwtentoonstelling in 1897. Hij was boer, bestuurder en paardenfokker. Hij was onder andere secretaris van de afdeling 'Voorst en Wilp' van de Geldersch-Overijsselsche Maatschappij van Landbouw, bestuurslid van de Onderlinge Brandwaarborgmaatschappij 'Het Platteland' en van de Coöperatieve Boerenleenbank in Voorst. Foto: Het Platteland in goud, 1950.

eindelijk beloond. Het werd een prachtige dag met veel bezoekers, niet in het minst door het mooie zomerweer.

DE DAG VAN DE TENTOONSTELLING

Op verzoek van het Deventer Dagblad schreef een speciale correspondent een uitgebreid verslag van de dag. Het is mooi om hem te volgen.

'Om het groote plaatselijke belang waag ik het de lezers uit te noodigen, met mij eene wandeling te doen over de tentoonstelling aan de "Zutphenboer". Door den sierlijken ingang, naast de uitspanning, gaan wij dadelijk rechts en komen, na bezichtiging van den nieuwen veewagen, door de landbouwfafdeeling aangeschaft, aan een tent gevuld met inzendingen van allerlei aard.' In de tent vond de correspondent divers hoefbeslag van de smeden Kroes, Sarink en Van de Belt uit respectievelijk Wilp, Voorst en Twello. Ook was er een verzame-

LANDBOUWTENTOONSTELLING

Afdeling Voorst en Wilp v. d. G. O. Mij. v. Landbouw.

Op het terrein bij de uitspanning **de Zutphenboer** onder **Voorst**,
op Woensdag 30 Juni a.s.

van Paarden, Runderen, Varkens, Geiten, Schapen, Pluimgedierte, Landbouwwerktuigen, Gereedschappen, Hoefbeslag enz.

Opening ten 12 ure,

ter opluistering zullen gaarne ingewacht worden **PAARDEN, RUNDEREN, PLUIMGEDIERTE, MACHINERIËN** enz., ook van buiten de afdeling, waarvoor getuigschriften worden uitgelooft.

AANGIFTEN kunnen gedaan worden **tot en met 15 Juni a.s.** bij

de Heeren	Jhr. Mr. R. E. W. VAN WEEDE te Voorst,	
	G. H. ZWARTJENS	» »
	G. VAN DE WATER	» Wilp,
	R. GERRITSEN (Secr.)	» »

Omnibusdienst van 't station Voorst naar het tentoonstellingsterrein, op alle treinen. (2526)

* Zie verder aanplakbiljetten. *

Deelnemers aan de landbouwtentoonstelling in Voorst werden opgeroepen om zich aan te melden. Foto: Deventer Dagblad, 21 juni 1897.

ling vruchten en groenten van de tuinman van de Nieuwenhof, tuig en zadelwerk en een handcentrifuge van Ten Hoopen uit Deventer. Buiten werd zijn aandacht getrokken door verschillende grote machines van Oolman, deels van eigen fabricaat. Er stonden diverse werktuigen en gereedschappen van Sarink en Piepenbroek, een Sachsploug en een hooihark van Kroes en een span eggen van Jacobs uit Wilp. Ook was er het paviljoen van Ten Braake uit Zutphen met de mooiste en nieuwste fietsen. Vervolgens kwam hij bij de pluimdieren. Een paar pauwen van Johannes Scholten uit Klarenbeek troonde in het grote middenhok. Verder waren

Getuigschrift voor Joh. Scholten te Klarenbeek voor een paar pauwen ter opluistering, in 1897 uitgereikt op de landbouwtentoonstelling te Voorst. Foto: M.H. Brascamp, Klarenbeek.

er reusachtige kippen, zogenaamde Plymouth Rocks, Italianen, krielvechters en Hamburger zilverpennen.

DE CORRESPONDENT VERVOLGDE:

‘Steeds doorwandelede komen wij aan de varkens, reusachtige dieren, loom en lusteloos liggend in de warmte, sommigen vergezeld van een talrijk kroost.’ De geiten en schapen zagen er prima uit. De afdeling koeien daarentegen was volgens de correspondent wat minder dan wat van een veerijke streek als Voorst en Wilp kon worden verwacht. Vermoedelijk hielden sommige eigenaren hun beste beesten thuis uit vrees voor mond-en-klauwzeer dat in die tijd in de streek rondwaarde. Over de paarden was de correspondent heel tevreden. Er waren er wel honderd, waarvan diverse veulens afstamden van hengsten van de Provinciale Commissie tot verbetering van het paardenras in Gelderland. Er werden extra premies voor uitgelooft, wat de waarde van zulke hengsten liet zien. Daarna kwam het concours. ‘Het was voor den paardenliefhebbers een genot ook verschillende dieren ingespannen te kunnen zien meedingen in het concours voor tuigpaarden, waar verschillende exemplaren bewezen de noodige geschiktheid voor den dienst te bezitten.’

DE CORRESPONDENT EINDIGDE MET:

‘Voor wij het terrein verlaten, wil ik den lezer nog even brengen naar de bloemen, die er door den tuinman van Ruimzicht en door den heer Weijman te Zutphen waren ingezonden.’ Een prachtig bloemperk, een mand rozen en verschillende gevulde bloemenmanden maakten het geheel af.

De Zutphenboer aan de straatweg van Wilp naar Voorst. Het feestterrein was links naast en achter de boerderij annex herberg.

Foto: Historische Vereniging Voorst.

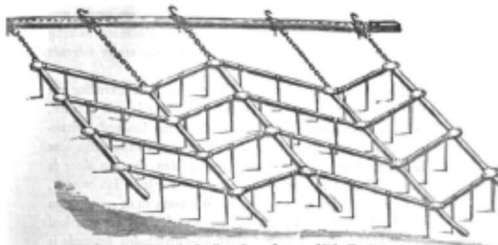
De muziek van de Zutphense schutterij liet zich bij afwisseling horen en ondertussen boog de jury zich over de vele inzendingen. Door de Commissaris van de Koningin in Gelderland was een zilveren medaille uitgelooft voor de mooiste verzameling paarden. De prijs werd gewonnen door de weduwe J. A. Zwartjens van de Konijnenbos uit Voorst. De zilveren medaille voor de mooiste verzameling runderen, uitgelooft door baronesse Schimmelpenninck van de Oye tot de Poll, ging naar P. Schrijver van de Oye in Wilp. Ten slotte waren er prijzen in de vorm van sierlijke kunstvoorwerpen voor het beste tuigpaard. De tentoonstelling was om 6 uur afgelopen en er volgde een gezellig diner met ongeveer 40 deelnemers. Daarna werd het feestterrein om 8 uur heropend voor het avondfeest. Er waren veel bezoekers en 'het liep flink van stapel'. De verlichting en het vuurwerk waren een succes. De landbouwtentoonstelling was helemaal geslaagd. Het Nederlandsch weekblad voor zuivelbereiding en veeteelt schreef: 'In opgewekte stemming verliet tegen middernacht de menigte het schoone feestterrein bij den "Zutphen-

boer" met de overtuiging, dat het nuttige en het aangename elkaar op dezen dag de hand gegeven hadden.'

AFDEELING 'VOORST EN WILP' EN DE GEORGANISEERDE LANDBOUW

De landbouwtentoonstelling was georganiseerd door de afdeling 'Voorst en Wilp' van de Geldersch-Overijsselsche Maatschappij van Landbouw. Die afdeling besloeg het dorp Voorst en het gedeelte van Wilp ten zuiden van de 'grintweg naar Apeldoorn', vermoedelijk de Voordersteeg. De afdeling was in 1880 ontstaan uit de eerdere regionale afdeling 'Ijsseloever' van de Gelderse landbouwmaatschappij. Provinciale landbouwmaatschappijen ontstonden in de periode rond 1845 en legden zich toe op het bevorderen van de landbouw in de breedste zin. Het waren in het begin vooral 'herenbolwerken', die in hoofdzaak werden bemand door notabele grondbezitters en andere belangstellenden in de landbouw. De aanpak van de maatschappijen was aanvankelijk wat theoretisch. Ze legden zich toe op kennisoverdracht en het doen van veldproeven. Daardoor

voelde de 'gewone boer' zich er nog weinig toe aangetrokken. Enkele grote en vooruitstrevende boeren vormden daarop een uitzondering, zoals Peter Kroon, Philip Schaap en Gerrit Berenschot uit Voorst, en Gerrit Jan Rottink uit Tonden. Die waren lid van het eerste uur. Wat wel aansloeg waren de tentoonstellingen die de landbouwmaatschappijen van meet af aan organiseerden. Die genoten brede belangstelling. Ze boden het nodige vermaak en demonstreerden bruikbare producten van de opkomende landbouwmechanisatie. Gerrit Jan Oolman uit Voorst was een van de Gelderse smeden die een belangrijk aandeel had in de ontwikkeling van de landbouwmechanisatie in de 19de eeuw. Zijn naam duikt regelmatig bij tentoonstellingen op en een tussentijdse kroon op zijn werk was de benoeming tot erelid van de Friesche Maatschappij van Landbouw in 1857. Geleidelijk ontstond het inzicht dat voor daadwerkelijke verbeteringen in de landbouw een andere organisatie nodig was en vanaf ongeveer

Gerrit Jan Oolman zond COLEMAN's verzet-egge in naar de tentoonstelling van de Hollandische Maatschappij van Landbouw in 1857 te Amsterdam. Door de tweede en vierde ketting langer of korter te maken, kon de afstand tussen de tanden van de egge worden ingesteld. Foto: Vriend van den Landman, 1858.

1880 ontstonden overal onafhankelijke plaatselijke landbouwverenigingen, landbouwcoöperaties en kleinere afdelingen van de Geldersche. De afdeling 'Voorst en Wilp' was daarvan het resultaat. Bij de oprichting had de afdeling 54 leden. Het was een actieve vereniging die bij toerbeurt vergaderde in het Wapen van Gelderland en de Gietelsche Brouwerij in Voorst en bij De Kroon in Wilp. De afdeling organiseerde tentoonstellingen, cursussen, melkwedstrijden, paardenkeuringen, lezingen en richtte zich op de gezamenlijk aankoop van bijvoorbeeld dekstieren, Chilisalpeeter, hooizout en een landbouwwagen. De vereniging groeide naar bijna 100 leden in 1907. Hij werd uiteindelijk opgeheven in 1999, toen alle Nederlandse land- en tuinbouwverenigingen samengingen in LTO.

NAWOORD

Dit artikel is onderdeel van een groter onderzoek naar twee landbouwtentoonstellingen die in 1897 in de IJsselstreek werden georganiseerd: een in Voorst en een in Olst. Het resultaat van dat onderzoek is gepubliceerd op de website van de Vereniging van Landbouwgeschiedenis. Het artikel is ook te vinden in het archief van de Historische Vereniging Voorst.

Bronnen:

- Kaleidoskoop, nieuws- en advertentieblad, 1846
- Vriend van den Landman, 1858
- Apeldoornsche Courant, 1897
- Deventer Courant, 1909
- Het Platteland in goud, gedenkboek 1900-1950
- Nederlandsch weekblad voor zuivelbereiding en veeteelt
- Deventer Dagblad, diverse edities
- Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant, diverse edities
- Archief Historische Vereniging Voorst